1.10.2026

Lausunto eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Asia: HE 175/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027

Baltic Sea Action Group (Elävä Itämeri säätiö sr.) kiittää kutsusta lausua esityksestä Valtion talousarvioksi 2027. Lausuntomme keskittyy erityisesti Itämeren ja vesien tilaan vaikuttaviin toimiin ja niiden rahoitukseen painottuen maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonaloille, mutta tähdentää sektorirajat ylittävää laajempaa tarkastelua.

Nykyisessä epävarmassa maailmantilanteessa on tarpeen tunnistaa, miten talous-, turvallisuus-, ilmasto- ja ympäristökysymykset kytkeytyvät toisiinsa, niin vaikutusten, riskien kuin ratkaisujen osalta. Keskinäisriippuvuudet ulottuvat läpileikkaavasti yhteiskunnan eri sektoreille, minkä vuoksi ympäristöturvallisuuden vahvistamisen tulisi olla osana kaukonäköistä talous-, ilmasto- ja huoltovarmuuspolitiikkaa. Ratkaisuihin on yhdistettävissä ilmastonmuutoksen torjunnan, siihen sopeutumisen, luonnon monimuotoisuuden ja vesistöjen hyvän tilan edistämisen tarpeet. Julkisia varoja tulisikin kohdentaa uudistumiseen ja ratkaisuihin, jotka vahvistavat esimerkiksi maa- ja metsätalouden tulevaisuuden toimintaedellytyksiä huomioimalla toiminnan ekologiset reunaehdot ja luonnon uusiutumiskyvyn. Ympäristökriisien torjunta on paitsi välttämättömyys myös Suomelle mahdollisuus.

Itämeren tilan parantamiseksi tarvitaan nykyistä tehokkaampia keinoja vähentää maa- ja metsätaloudesta tulevaa vesistökuormitusta. Tilanteen kohentamiseksi on tunnistettava rehevöitymisen ja ilmastonmuutoksen yhteys, ja erityisesti maankäytön, ojituksen, peltomaan kunnon sekä viljely- ja metsänkäsittelytoimien vaikutus ravinne-, hiili- ja kiintoainekuormitukseen. Samat keinot, joilla voidaan hillitä ravinteiden ja kiintoaineiden päätymistä Itämereen, hyödyttävät vesistöjä muuallakin Suomessa ja edistävät maa- ja metsätalouden muutoskestävyyttä. Peltomaan kunto ja vesien parempi hallinta maa- ja metsätaloudessa on entistä tärkeämpää, kun ilmaston muuttuessa kuivuuden ja tulvien riskit lisääntyvät.

Vaikuttavampia ohjauskeinoja maatalouspolitiikkaan

Jotta maatalouspolitiikan tavoitteet saavutetaan ja maatalous sopeutuu ajankohtaisiin haasteisiin, tulisi EU:n maatalousrahoitusta ja kansallisia tukia suunnata resilienssin ja maan kasvukunnon vahvistamiseen. Nykyinen tukijärjestelmä ohjaa tähän heikosti, ja nostaa viljelijän tärkeimmän pääoman, peltomaan, hintaa ja vuokraa. Julkisen rahoituksen vaikuttavuutta, maatalouden kannattavuutta sekä ilmasto- ja ympäristötavoitteita voidaan edistää kehittämällä tukijärjestelmää nykyistä tulosperusteisemmaksi. Vaikuttavuus- eli tulosperusteinen malli palkitsee saavutetuista, mitattavista hyödyistä, kuten hiilensidonnasta, fossiililannoitteiden käytön vähentämisestä tai luonnon monimuotoisuuden vahvistamisesta, ja kannustaa kehittämään tilan toimintaa, ottamaan käyttöön uusia viljelymenetelmiä ja monipuolistamaan tuotantoa.

Tulosperusteisten tukien todentamiseen tarvittavaa teknologiaa ja ratkaisuja on jo olemassa, ja niitä kehitetään jatkuvasti tutkijoiden, viljelijöiden ja yritysten yhteistyöllä. Esimerkkinä tästä on BSAG:n Carbon Action -yhteistyössä kehitetty Ilmatieteen laitoksen kansainvälisen tason menetelmä maaperän hiilitaseen mittaamiseen. Monihyötyisillä ilmasto- ja ympäristötoimilla luodaan myös edellytyksiä kehittyville luonnonarvomarkkinoille, jotka voivat tarjota viljelijöille ja maanomistajille uusia tulonlähteitä.

Kannatettavia toimia talousarvioesityksessä ovat kotimaisen kasviperäisen valkuaistuotannon tukeminen sekä luonnon monimuotoisuutta sekä maaperään hiilensidontaa parantavien viljelymenetelmien tukeminen ilmastokestävän ruokajärjestelmän rakentamisessa.

Uudistava viljely tarjoaa konkreettiset keinot vahvistaa maatalouden kokonaiskestävyyttä ja huoltovarmuutta parantamalla maan kasvukuntoa ja vesitaloutta, ravinteiden pidättymistä ja sadontuottokykyä, maaperän hiilensidontaa ja monimuotoisuutta sekä vähentämällä riippuvuutta ulkoisista tuontipanoksista, kuten lannoitteista ja torjunta-aineista.

Turvemailla voidaan hillitä maatalouden ilmastopäästöjä kustannustehokkaasti, kuitenkin niin, että muutokset toteutetaan oikeudenmukaisesti ja toimivia kannustimia hyödyntämällä. Turvepeltojen päästöjen vähentäminen on tärkeä osa Suomen maankäyttösektorin ilmastotavoitteiden saavuttamista. Yli puolet suomalaisen maatalouden kasvihuonekaasupäästöistä on peräisin turvemailta, joiden osuus peltoalasta on vain noin 10 prosenttia. Turvemaiden ojitus myös heikentää valumaveden laatua ja lisää lähivesistöjen ravinnekuormitusta. Erityisesti alueilla, joilla turvemaiden osuus viljelymaasta on pieni, on mahdollista löytää niille ilmastokestävämpi maankäyttömuoto.

Ravinteiden kierrätyksellä lisää huoltovarmuutta

Riippuvuus tuontilannoitteista ja fossiilienergiasta tekee ruokajärjestelmästä haavoittuvan. Hallitus tavoittelee painavin syin tuotantopanosomavaraisuuden lisäämistä. Tuotantopanosomavaraisuutta kehittäessä on syytä priorisoida monihyötyisiä keinoja, kuten ravinteiden kierrätystä ja biologista typensidontaa. Näitä edistämällä voidaan vahvistaa huoltovarmuutta ja omavaraisuutta sekä parantaa vesistöjen tilaa, maan kasvukuntoa ja maatalouden kannattavuutta sekä luoda uusia innovaatioita, liiketoimintaa ja työpaikkoja maakuntiin.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla mainitaan erityisinä painopisteinä hajautetun biokaasutuotannon edistäminen sekä ravinteiden kierrätys osana biokaasun tuotantokokonaisuutta.

Ravinteiden kierrätyksen investointi- ja toimintatukien jatkuvuus ja riittävä taso on turvattava, jotta biokaasu- ja kierrätyslannoitelaitokset uskaltavat investoida ravinteiden jatkojalostukseen. Tukipolitiikan tavoitteena tulee olla helposti kuljetettavien ja varastoitavien kierrätyslannoitteiden tuotanto, jotta fosforia voidaan siirtää ravinneylijäämäalueilta alueille, joilla sitä tarvitaan satokasvien käyttöön.

Tuotannon skaalaamiseen tarvitaan toimivia markkinoita ja kannustimia, jotta kotimaiselle kiertotaloudelle syntyy kysyntää. Myös muuta tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoitusta kannattaisi suunnata kiertotalouden edistämiseen.

Turvataan metsäsektorin tulevaisuus huomioimalla ekologiset reunaehdot

Myös metsätalouden rahoitusohjelmia ja sääntelyä tulisi kehittää vaikuttavampaan ja resurssitehokkaampaan suuntaan. Vesilain ojituspykälien päivittäminen olisi tehokas tapa pienentää vesistöhaittoja ja tuottaa laaja-alaisia hyötyjä eri toimijoille, myös metsäteollisuudelle itselleen. Nykyiset vanhentuneet metsäojituspykälät johtavat nykyilmastossa metsien ylikuivumiseen, merkittäviin vesistö- ja ilmastovaikutuksiin, metsätuholais- ja tautiriskien kasvuun sekä kohonneeseen metsäpaloriskiin. Nykyinen lainsäädännön löyhyys johtaa siihen, että Suomessa syntyy jatkuvasti uuttaa ennallistettavaa, ja ennallistamiseen ja vesien kunnostamiseen käytetyt varat valuvat hukkaan. Tärkeimmät muutostarpeet koskevat mm. ojitusten ilmoitusvelvollisuutta, luvanvaraisuutta ja viranomaisten keinoja puuttua kannattamattomiin ja tarpeettomiin ojituksiin.

Metsätalouden vesistövaikutusten pienentämiseksi kannustimia olisi suunnattava myös vaihtoehtoisiin metsänkäsittelytapoihin ja kokonaisvaltaiseen metsäsuunnitteluun, erityisesti ojitetuissa suometsissä.

Vesien- ja luonnonsuojelun rahoitus riittämätön tavoitteisiin nähden

Suomi ei ole saavuttamassa vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien (2022–2027) tavoitteita, eli merialueiden hyvää tilaa, määräaikaan mennessä. Vesien- ja merenhoidon toimia hidastaa riittämätön rahoitus, koordinaation ja instrumenttien hajanaisuus sekä vesilainsäädännön nykytiedon valossa vanhentuneet ja riittämättömät säädökset. Seuraaville vuosille on asetettava riittävät tavoitteet sekä meren tilan parantamiseksi että luontokadon pysäyttämiseksi ja toteutettava ne täysimääräisesti.

Talousarvioesityksessä luonnon monimuotoisuuteen sekä vesien- ja ympäristönsuojeluun kokonaisuutena varattu määräraha nousee hieman edellisvuodesta, noin 138 miljoonaan euroon. Kasvu selittyy pääosin METSO-ohjelmaan tehdyllä 5 miljoonan euron lisäyksellä. Tämä on pieni parannus nykyiseen, mutta riittämätön kysyntään ja tarpeeseen nähden. Kokonaisuutena luonto- ja ilmastotoimiin suunnattu rahoitus herättää huolta siitä, päästäänkö niillä talousarvioesityksessä kirjattuihin tavoitteisiin, kuten kohti hiilineutraalisuutta vuonna 2035.

Vesien ja meren tilan parantamisen Ahti-ohjelman ja Saaristomeri-ohjelman jatko ja lisärahoitus tulisi turvata, etenkin kun tavoitteena on saada Saaristomeri pois HELCOMin suurimpien kuormittajien hotspot-listalta viimeistään vuonna 2027. Saaristomeren valuma-alueella, johon kuuluvat myös Aurajoen, Paimionjoen ja Kemiönsaaren pilottialueet, rahoitusta tulisi suunnata vaikuttavimpiin toimenpiteisiin ja tukea entistä enemmän sellaisia hankkeita, jotka skaalaavat toimivia käytäntöjä laajemmalle alueelle.

Uusia kannustimia yksityiseen merensuojeluun

Suomen arvokkaista merialueista merkittävä osa on yksityisomistuksessa, joten suojelun edistämiseksi viranomaisten yhteistyötä tulisi sujuvoittaa ja resursoida asianmukaisesti, jotta suojelualueen perustaminen olisi vesialueen omistajalle mahdollisimman helppoa ja toteutuisi yhden luukun periaatteella. Viranomaisyhteistyötä tulisi kehittää myös suojelun vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Kannustimien puute on merkittävä pullonkaula yksityisen meriluonnonsuojelun lisäämisessä. Yksi keino laajentaa suojelun rahoituspohjaa on kehittää ekologista kompensaatiota meriluonnolle ja

yrityksille, joilla on tarve kompensoida luontohaittojaan. Kompensaatioon liittyy ratkomattomia kysymyksiä ja käytännön pulmia, mutta myös merkittävää taloudellista potentiaalia. Valtion budjetista olisi syytä varata rahoitusta hankkeelle, jossa kehitetään ja pilotoidaan vaikuttava kompensaation malli ja kauppapaikka, jossa suojeluhalukkaat omistajat ja kompensoinnista kiinnostuneet yritykset kohtaavat.

Espoossa 1. lokakuuta 2026

Baltic Sea Action Group
(Elävä Itämeri säätiö, sr.)

puolesta
Kirsi Brück
erityisasiantuntija
kirsi.bruck@bsag.fi
+358 400 129 558